

UDK 378-057.875:37.01

Originalni naučni rad

Prilmljeno: 26.9.2022.

Odobreno za štampu: 10.12.2022.

DOI: <https://doi.org/10.46630/gped.2.2022.1>

STRUČNA PRAKSA IZ ŠKOLSKE PEDAGOGIJE NA OSNOVNIM AKADEMSKIM STUDIJAMA PEDAGOGIJE IZ PERSPEKTIVE STUDENATA¹

Zorica Stanisavljević Petrović², Anastasija Mamutović, Marija Marković
Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Departman za pedagogiju

Apstrakt: U radu je prikazana analiza stručne prakse studenata Osnovnih akademskih studija pedagogije. Osnovni cilj istraživanja je da se ispita kako su studenti doživeli stručnu praksu iz predmeta Školska pedagogija. Istraživanje je sprovedeno primenom kvalitativne istraživačke metode, a osnovni instrument istraživanja je upitnik sa pitanjima otvorenog tipa. U istraživanju su postavljeni sledeći istraživački zadaci: (1) Utvrditi očekivanja studenata u procesu realizacije stručne prakse; (2) Identifikovati pozitivne i negativne strane realizovane stručne prakse; (3) Utvrditi probleme koji se javljaju u organizaciji stručne prakse; (4) Ispitati mišljenje studenata o zadacima za realizaciju stručne prakse iz predmeta Školska pedagogija; (5) Prikupiti predloge studenata o mogućim načinima unapređivanja stručne prakse. Rezultati istraživanja ukazuju da su studenti veoma pozitivno doživeli stručnu praksu iz predmeta Školska pedagogija. Gotovo svi ispitani studenti smatraju da je stručna praksa ispunila njihova očekivanja i da ima mnoge pozitivne strane. Analiza je pokazala da se negativne strane stručne prakse odnose na kratko trajanje prakse, kako iz ovog predmeta, tako i uopšte. Zadatke za stručnu praksu iz predmeta Školska pedagogija, studenti su doživeli kao primerene, a pojedini ih opisuju i kao zanimljive i kreativne. U skladu sa tim, predlozi za poboljšanje stručne prakse su u najvećoj meri orijentisani ka vremenskom okviru stručne prakse, u smislu povećanja vremena i promene termina realizacije stručne prakse.

Ključne reči: stručna praksa, studenti, Školska pedagogija, škola, organizacija

¹ Rad je nastao kao rezultat istraživanja u okviru projekta: „Uloga visokoškolskih ustanova u procesu unapređenja održive pedagoške prakse“, br. 455/1-1-5-01, finansiranog od strane Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu.

² zorica.stanisavljevic.petrovic@filfak.ni.ac.rs

Uvod

U skladu sa reformama u visokom obrazovanju došlo je do brojnih promena u procesu studiranja na svim nivoima studija. Novi studijski programi (uključujući i studijski program Osnovnih akademskih studija pedagogije), doživeli su značajne promene pre svega u okvirima strukture i sadržaja programa. Saglasno tome, došlo je i do promene na nivou organizacije stručne prakse studenata, koja i nadalje ostaje značajan segment profesionalnog pripremanja mladih za radne aktivnosti. Stručna praksa na visokoškolskim ustanovama otvara prostor da se mladi ljudi postepeno uvedu u svoju profesiju, da razviju svoja profesionalna znanja i veštine, kako bi se bolje prilagodili budućem radnom okruženju. Posmatrano sa tog aspekta, stručna praksa budućih pedagoga je prvo i skoro jedino praktično iskustvo, prvi kontakt sa praktičnim radom, koji oni imaju tokom studiranja.

U kontekstu promena u visokom obrazovanju ulažu se značajni naponi da se stručna praksa osavremeni, kako bi se studenti što adekvatnije pripremili za brojne profesionalne izazove koji ih očekuju na budućem radnom mestu. Značajnu podršku promenama u ovom pravcu predstavljaju novi pristupi učenju i podučavanju u kojima se prevazilazi tradicionalna praksa studenata zasnovana na transmisivskoj paradigmi podučavanja i čini zaokret prema transformacijskom pristupu u kome je podučavanje zasnovano na obrazovanju za reflektivnu praksu. U osnovi transformacijske paradigme je postavljan kritičko-refleksivni model na kome se gradi profesionalni razvoj u kome praksa studenta predstavlja samo početak. U ovom pristupu polazna pretpostavka je jedinstvo teorije i prakse i prelazak sa tradicionalnog na konstruktivistički model obrazovanja. U skladu sa tim, sve veći značaj se ukazuje integrisanoj praksi studenata, koja je saobražena sa transformacijskim modelom učenja i podučavanja studenata.

Teorijski pristup

Premda je stručna praksa od izuzetnog značaja za pripremanje studenata, sa teorijskog aspekta ona nije u dovoljnoj meri istražena, posebno kada je reč o prelasku sa tradicionalnog ka konstruktivističkom modelu obrazovanja. Pitanja stručne prakse u relevantnim istraživanjima uglavnom se razmatraju sa aspekta njenog značaja i visoke vrednosti za studente. Naime, smatra se da iskustvo sa prakse ima čitav niz potencijalnih prednosti za studente, kako u svetlu njihovog obrazovanja, kvalitetnijeg pripremanja za profesiju, tako i u domenu njihovog profesionalnog razvoja. Osim toga, iskustvo prakse pruža studentima mogućnost da uspostave vezu između akademskih znanja stečenih na studijama i sveta rada koji ih očekuje u perspektivi (Hergert, 2009). Posmatrano u širem kontekstu, praksa ima značajnu ulogu u uspostavljanju vrednih kontakata i umrežavanju studenata u cilju stvaranja boljih izgleda za zapošljavanje i dalju karijeru. U tom kontekstu, sa aspekta profesionalnog razvoja, smatra se da stručna praksa ima važnu ulogu u građenju profesionalnog identiteta

i profesionalnog razvoja studenata (Filiz & Durnali, 2019; Hergert, 2009; McKeon & Harrison, 2010). Osim toga, u istraživanjima se ukazuje na povezanost stručne prakse sa različitim aspektima procesa učenja studenata (Senovska & Pryshliak, 2020). Veći broj istraživanja u visokom obrazovanju, takođe, ukazuju na značajne potencijale stručne prakse u različitim oblastima studiranja (Hovorka & Wolf, 2009; Katane, 2007; Paige, 2017).

Centralni cilj stručne prakse je da se utvrde i prodube znanja koja studenti dobijaju tokom nastave i da se kod studenata razviju neophodne praktične veštine. U tom kontekstu smatra se da stručna praksa ima višestruke funkcije: adaptivnu, nastavnu, vaspitnu, razvojnu i dijagnostičku funkciju (Kravchenko et al., 2018). Sa tog aspekta, veoma je važno da organizacija prakse bude fleksibilna i usaglašena ne samo sa znanjima studenata, već i sa njihovim individualnim karakteristikama i preferencijama.

Kravchenko i saradnici (Kravchenko et al., 2018) smatraju da je stručna praksa jedna od najvažnijih etapa u pripremanju studenata za budući poziv. Oni smatraju da je kvalitetno obrazovanje budućih nastavnika moguće samo kroz međusobnu povezanost i uslovljenost teorijskih znanja i praktične obuke. Studenti tokom prakse razvijaju brojne sposobnosti i veštine, među kojima se izdvajaju sledeće: (1) sposobnost za organizovanje sopstvene pedagoške aktivnosti; (2) sposobnost planiranja nastave u skladu sa nastavnim planovima i tematskim celinama; (3) sposobnost za doslednost u predavanju; (4) sposobnost za organizovanje različitih vrsta nastave u cilju efikasnosti podučavanja relevantnih tema iz programa; (5) sposobnost korišćenja inovativnih pristupa u nastavi.

Slično tome, i u drugim istraživanjima se ukazuje na prednosti, ali i na postojeće nedostatke stručne prakse studenata (Filiz & Durnali, 2019). Prikupljene informacije i analiza pitanja vezanih za iskustva sa prakse, u navedenom istraživanju, pružaju uvid u doprinos stručne prakse osposobljavanju i budućem zapošljavanju nastavnika. Naime, na uzorku od 20 ispitanika sa različitih studijskih programa, koji su učestvovali u četrnaestonedeljnom programu prakse u srednjim školama, utvrđeno je da je stručna praksa korisna za budući profesionalni život nastavnika, dok teorijsku obuku stečenu tokom nastave učesnici iz različitih razloga smatraju manje značajnom i korisnom. Predlozi učesnika studije ukazuju da je potrebno da praksa u školama duže traje, da mentori prakse budu kompetentni nastavnici sa iskustvom, koji imaju razvijene komunikacione veštine i iskustvo u tradicionalnoj razrednoj nastavi.

Proces studiranja je istovremeno i proces profesionalnog sazrevanja budućih praktičara, koji zahteva permanentnu podršku. Tokom prvih godina studija, kod studenata se aktuelizuje potreba za potvrđivanjem ispravnosti prethodno napravljenog izbora profesije. Naime, studenti tokom prve godine fakulteta, još uvek preispituju svoje profesionalne izbore, najčešće polazeći sa aspekta nastavnih predmeta i zahteva vezanih za studiranje. Ovaj proces je izraženiji kod onih koji su se dvoumili pri izboru profesije ili iz različitih razloga nisu upisali željene fakultete. Osim toga, važnu ulogu u procesu profesionalnog sazrevanja čine i individualne karakteristike studenata, kao i razvijena svest o sebi, sopstvenim sposobnostima, interesovanjima, motivaciji. Svi ovi faktori dovode do otežanja

u procesu profesionalnog sazrevanja, zbog čega je studentima neophodna podrška. Beļjalkova i sar. (Белякова et al., 2020) smatraju da je uvođenje studenta u praksu odabrane profesije jedan od načina podrške procesu profesionalnog sazrevanja. Ovi autori, naime, praksu studenata vide kao priliku za razvoj profesionalnog identiteta i profesionalnog samopoštovanja. U tom kontekstu, oni polaze od stava da profesionalna praksa studenta, ukoliko je dobro osmišljena i planirana, može predstavljati jedinstveno iskustvo učenja koje je prvi korak u buduću profesiju. Shodno tome, praksa treba da bude tako organizovana da obezbedi studentima aktivno pozicioniranje na profesionalnom putu, da zadaci doprinose njihovom razvoju, da osposobljava za reflektivno procenjivanje stečenog iskustva i povezivanje sa teorijskim znanjima.

Značajnu ulogu u razvoju kompetencija studenata tokom praktičnih aktivnosti imaju mentori, nastavnici i pedagozi koji su već zaposleni i koji bi svojim iskustvom trebalo da pruže pomoć mladim kolegama u sticanju prvih iskustava u praksi. Veoma je važna uloga mentora, od kojih se očekuje da studente vode kroz praktičan rad, da razumeju njihova prethodna životna iskustva i pruže podršku tokom profesionalnog sazrevanja. Smatra se da „mentorstvo predstavlja ogromnu odgovornost i da mentori treba da umeju da svojim dobrim ličnim primerom budućim nastavnicima olakšaju dalje studiranje, da im pomognu da završe studijske obaveze i da se kasnije bave profesijom za koju su se školovali” (Herzog et al., 2012: 29).

Sa stanovišta ovog rada, prevashodno sa aspekta inoviranja stručne prakse studenta, značajan je inovativni model prakse, koji je proveren u eksperimentalnom istraživanju sa studentima, budućim nastavnicima (Белякова et al., 2020). Reč je o modelu prakse kojim se osnažuje profesionalno sazrevanje i pruža doprinos razvoju profesionalnog identiteta. Pored dobre organizacije u okviru ovog modela predviđeni su i posebni zadaci za studente:

- Vođenje online dnevnika na društvenim mrežama na kojima pristup imaju samo nastavnici i učenici. Studenti u periodu prakse imaju stalnu online komunikaciju sa nastavnicima i kolegama, a, takođe, putem mreža šalju izveštaje, dokumentaciju, kao i fotografije i video-snimke sa prakse. U formiranim online grupama studenti dobijaju povratne informacije od nastavnika, kao i vrednovanje zadataka sa obrazloženjima.
- Pisanje motivacionog pisma, u nameri da studenti opišu postojeće iskustvo u nastavi i anticipiraju dugoročne ciljeve sopstvenog profesionalnog razvoja. Specifičnost ovog pisma je njegov format. Naime, pismo je zapravo narativ koji studenti pišu o sebi, i piše se u formi slobodnog teksta.
- Lični plan stručnog usavršavanja, gde se u strukturiranoj formi postavljaju konkretni ciljevi i zadaci, kako u periodu prakse, tako i dugoročnije, zatim plan za implementaciju projekta na kome rade i sl.
- Svakodnevno pripremanje kratkih reflektivnih narativa, u kojima se analiziraju dosadašnja iskustva, ulazak u profesiju i samopercepcije o sebi kao profesionalcu.
- Javna prezentacija projekata koji su zasnovani na problemima koje su studenti uočili na praksi, sa prikazima predloga njihovog rešavanja (Белякова et al., 2020).

U kontekstu prakse budućih pedagoga ističe se značaj kompleksnih aktivnosti koje se obavljaju tokom prakse, jer za razliku od budućih nastavnika koji su posvećeni samo jednom nastavnom predmetu, praksa budućih pedagoga ima širi koncept i, pored vaspitno-obrazovnih, obuhvata i socijalne ustanove. U vaspitno-obrazovnim ustanovama (školama i predškolskim ustanovama) studenti pedagogije se upoznaju ne samo sa nastavom, već i sa svim drugim aktivnostima iz područja rada pedagoga. Dakle, oni bi trebalo da upoznaju strukturu i funkcionisanje vaspitno-obrazovne ustanove iznutra, da razumeju i preispituju različite vrste vaspitno-obrazovnih aktivnosti koje su zastupljene u realnom radnom kontekstu. Istraživanje i preispitivanje, razvoj kritičkog odnosa, stručnu praksu studenata čine izuzetno vrednom za razvoj kompetencija budućih pedagoga. Shodno tome, smatra se da je stručna praksa jedan od ključnih elemenata obrazovanja za refleksivnu praksu, jer upravo u realnom praktičnom kontekstu studenti mogu da: (1) otkrivaju probleme koji će biti predmet refleksije o akciji, (2) razvijaju refleksivnost u akciji (stiču iskustvena znanja, doživljaje, intuitivne teorije itd.), (3) proveravaju teorijske i iskustvene pretpostavke i tragaju za novim načinima razumevanja, odnosno, grade znanje (Radulović, 2011).

Smatra se da je stručna praksa studenata pedagogije usmerena ka razvoju onih kompetencija budućih pedagoga koje su neophodne za kvalitetno obavljanje pedagoškog poziva kako u vaspitno-obrazovnim, tako i u ustanovama socijalne zaštite, ali i drugim institucijama i organizacijama u kojima se zapošljavaju diplomirani pedagozi. Istraživanja stručne prakse na našim prostorima su veoma retka, što ukazuje da stručna praksa još uvek nije zauzela adekvatno mesto na polju pedagoških istraživanja, kao i da je to, prema navodima Budić i saradnika (2008), tema o kojoj se ne vodi dovoljno računa. U manjem broju realizovanih istraživanja primetno je postojanje jaza između teorije i prakse, što ukazuje na preovladavanje tradicionalnog pristupa u organizovanju stručne prakse studenata (Polovina i Pavlović, 2010). U pomenutom istraživanju koje je obuhvatilo profesore i studente nastavničkih fakulteta došlo se do rezultata da je prisutan nedostatak praktičnih znanja studenata, kao i da u univerzitetskim programima dominiraju teorijska znanja. Prema navodima ovih autorke, to ukazuje na postojanje rasepa između teorijskih i praktičnih znanja, što rezultira neadekvatnim pripremanjem studenata za budući posao. Na slične rezultate upućuju i druga istraživanja, prema kojima su studenti nezadovoljni vremenom predviđenim za stručnu praksu i nedovoljnim angažovanjem tokom prakse, kao i svojom pasivnom ulogom koja se svodi na posmatranje vaspitno-obrazovnog rada (Nikolić, 2008).

U istraživanju stručne prakse studenata pedagogije, takođe, ukazuje se na neke slabe strane u organizaciji studentske prakse. Naime, u istraživanju koje se, između ostalog, bavilo i ispitivanjem osobenosti stručne prakse (Jovanović i Jovanović, 2021), na uzorku od 105 studenata pedagogije došlo se do rezultata koji ukazuju na potrebe za promenama, pre svega u delu obima, odnosno dužine trajanja stručne prakse, kao i u pogledu pojedinih obeležja kvaliteta. Shodno tome, autorke navode da "prepoznavanje studenta da im obim predviđene prakse nije dovoljno značajan je input od koga treba krenuti u procesu unapređivanja i inoviranja studijskog programa, kao i iznalaženja novih mehanizama za ostvarivanje saradnje sa što većim

brojem institucija i organizacija vaspitno-obrazovnog rada” (Jovanović i Jovanović, 2021: 44).

Neka ranija istraživanja, takođe, ukazuju na slično stanje: da se u inicijalnom obrazovanju uče samo deklarativna znanja i da studenti nemaju razvijene kompetencije za rešavanje problema u praksi. Teorijska znanja nisu primenljiva, tako da je jedini način za razvoj praktičnih znanja lično iskustvo pojedinaca i razmena sa kolegama (Rajović i Radulović, 2007). U ovom istraživanju je, takođe, utvrđeno da se postojeći problemi mogu prevazići integracijom teorije i prakse. Na prednosti integrisane prakse u obrazovanju budućih vaspitača predškolskih ustanova ukazuje i model integrisane prakse, koji je osmišljen i eksperimentalno primenjen u našoj vaspitno-obrazovnoj praksi (Marković, 2014). Naime, Markovićeva (2014), integrisanu praksu definiše kao transformacijski model učenja i podučavanja studenata koji teži sintezi i stvaranju integrativnog sistema znanja, u kome se brišu granice između različitih predmeta i disciplina koje se prožimaju i sintetišu novu celinu oko problema ili teme. Integrisana praksa kao model učenja i podučavanja studenata podrazumeva praktično delovanje svih aktera i verifikaciju u praktičnim slučajevima koji su složeni i dinamični i mogu se analizirati iz različitih perspektiva. U integrisanoj praksi su izbrisane granice između pojedinih predmeta i preovladava integrisano proučavanje obrazovnih jedinica različitih oblasti, kroz međumetodičku povezanost i stvaranje smislenih veza između sličnih aspekata različitih disciplina.

Na pozitivna iskustva u primeni integrisanog modela metodičke prakse ukazuje i Novaković (2018), koji je proučavao pitanja izvođenja nastavne prakse na Departmanu za srpski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Nišu. Autor konstatuje da je primena refleksivnog modela u praksi studenata doprinela stvaranju kvalitetnijih nastavnih kadrova. Rezultati istraživanja su pokazali da studenti čija je praksa bila realizovana prema refleksivnom modelu poseduju kvalitetnije nastavničke kompetencije, da su zadovoljniji načinom organizovanja i realizacije prakse u odnosu na studente koji su praksu obavljali prema tradicionalnom modelu.

Metodološki pristup

Osnovni cilj istraživanja jeste da se ispita kako su studenti doživeli stručnu praksu iz predmeta Školska pedagogija, koja se organizuje na trećoj godini OAS pedagogije. U skladu sa postavljenim ciljem određeni su sledeći zadaci istraživanja:

1. Utvrditi očekivanja koja su studenti imali od stručne prakse;
2. Identifikovati pozitivne i negativne strane stručne prakse prema mišljenju studenata;
3. Utvrditi probleme koji se javljaju u organizaciji stručne prakse;
4. Ispitati mišljenja studenata o zadacima koje dobijaju za praksu iz predmeta Školska pedagogija;
5. Prikupiti predloge studenata o mogućim poboljšanjima vezanim za stručnu praksu.

Istraživanje je zasnovano na postulatima kvalitativnog pristupa, te je u skladu sa tim korišćena deskriptivna metoda. Instrument kojim su prikupljeni podaci je upitnik sa pitanjima otvorenog tipa koji je namenski konstruisan za potrebe istraživanja. U upitniku je dato 12 pitanja, koja se odnose na doživljaj i percepcije studenata o stručnoj praksi. Uzorak istraživanja čini 25 studenata OAS pedagogije koji su pohađali stručnu praksu u trajanju od dve nedelje tokom maja meseca 2022. godine. Istraživanje je realizovano odmah nakon stručne prakse, krajem maja i početkom juna meseca 2022. godine. Istraživanje je realizovano elektronskim putem. Učešće studenata je bilo na dobrovoljnoj bazi, iz tog razloga učešće u istraživanju je ograničeno na 25 ispitanika, jer ostali nisu pokazali interesovanja da se uključe u proces istraživanja. Podaci dobijeni istraživanjem su analizirani kvalitativnim putem.

Rezultati istraživanja sa diskusijom

U skladu sa zadacima istraživanja, svi odgovori ispitanika su svrstani u 5 celina: (1) Očekivanja studenata od prakse; (2) Identifikovanje pozitivnih i negativnih strana prakse; (3) Problemi u organizaciji prakse studenata; (4) Zadaci iz predmeta Školska pedagogija; (5) Predlozi studenata o mogućim poboljšanjima stručne prakse.

Stručna praksa i očekivanja studenata

Na pitanje koje se odnosilo na očekivanja studenata od stručne prakse iz predmeta Školska pedagogija dobijeni su rezultati koji su u velikoj meri usklađeni sa postavljanim zadacima za stručnu praksu: upoznati se sa školom, njenom strukturom i funkcionisanjem, kao i sa glavnim akterima školskog rada: pedagogom, nastavnicima i učenicima. Odgovori studenata ukazuju da su očekivanja od stručne prakse uglavnom bila visoka, jer su očekivali da se upoznaju ne samo sa funkcionisanjem i strukturom škole, već i sa svim oblastima rada školskog pedagoga, što inače nije bio primarni zadatak ove prakse. S druge strane, većina studenata je izjavila da su bili uzbuđeni, jer se nakon dve godine učenja različitih teorijskih pristupa sreću sa praktičnim radom, a pre svega, sa primenom znanja i veština koje su usvajali tokom predavanja i vežbi. U tom kontekstu, veliki broj studenata ulogu stručne prakse sagledava kao mogućnost da znanja koja su stekli na fakultetu primene u školskom kontekstu, odnosno u konkretnim uslovima u školskoj praksi.

Primer odgovora: „*Mogla sam da vidim na koji način, teorija koju sam do sada usvojila može da se primeni u praksi i na koje načine. Očekivala sam više dinamike u radu pedagoga, s obzirom da je reč o srednjoj školi.*“ (T. M.).

Odgovori studenata na pitanje njihovih očekivanja od stručne prakse su bili prilično emocionalno obojeni, mnogi su navodili da su bili uzbuđeni, da nisu bili sigurni šta ih tačno u školi očekuje i kako će biti primljeni od strane pedagoga i nastavnika. Istovremeno, neki od njih su stručnu praksu videli kao svojevrsan način provere u izboru zanimanja, jer su od stručne prakse očekivali potvrdu da su pravilno postupili kada su se opredelili za poziv pedagoga.

Primeri odgovora: „*Mogu slobodno reći da sam se malo plašila kako ću se ja snaći na stručnoj praksi, s obzirom na to da se do sada nisam susretala konkretno sa praktičnim radom. Nisam imala neka prevelika očekivanja, ali sam generalno od stručne prakse očekivala da mi da jednu perspektivu, da mi omogući da nađem smisao, da me uveri da li sam ja na dobrom putu, da li sam zaista izabrala ono što volim ili ne.*“ (M. M.)

„*Moja očekivanja nisu bila velika. Najiskrenije nisam mislila da će biti tako zanimljivo i plašila sam se da neću moći da se snađem. Kada sam zakoračila u školu i kada sam upoznala pedagoga i nastavnike, očekivanja su porasla: da se upoznamo sa stručnim kadrom, sa funkcionisanjem škole, sa prednostima i manama rada školskih pedagoga, kao i sa nekim posebnim aspektima, na primer, kako funkcioniše elektronski dnevnik.*“ (E. J.)

Premda upoznavanje sa radom i poslovima pedagoga u školi nije bio primarni zadatak ove stručne prakse, jer se zadaci vezani za rad školskog pedagoga detaljnije obrađuju tokom četvrte godine studija u okviru nastavnog predmeta Metodika rada školskog pedagoga, veći broj studenata je imao upravo očekivanja koja su se odnosila na ovu tematiku. Naime, sam kontakt sa pedagogom u školi i razgovor sa njim kao jedan od zadataka oni su razumeli kao priliku da se bliže upoznaju sa budućim pozivom. U skladu sa tim, očekivanja studenata od stručne prakse uglavnom su bila usmerena ka upoznavanju sa poslovima i zadacima pedagoga u školi, što je primetno u odgovorima većeg broja ispitanika.

Primer odgovora: „*Očekivala sam da ćemo videti sve poslove pedagoga i kako izgleda jedan njihov radni dan, da ću ostvariti kontakte sa većim brojem nastavnika i učenika, da se upoznam sa organizacijom nastave. Očekivala sam da mi ova praksa bude i jedan pokazatelj da li želim da nastavim svoj rad u ovoj oblasti, ili pak težim ka nečemu drugom.*“ (A. L.)

Pojedini studenti su odlazak na stručnu praksu u škole videli kao mogućnost za razvoj sopstvene profesionalne autonomije, te su njihova očekivanja bila vezana za lično angažovanje i priliku da „*preuzmu neke potencijalne zadatke*“ (K. A.). Međutim, na osnovu pregleda odgovora na ovo pitanje se, ipak, može konstatovati da su ovakva očekivanja veoma sporadična i prisutna samo kod onih studenata koji su već imali neka profesionalna angažovanja van fakulteta, uglavnom u okviru nevladinog sektora i drugih organizacija. Dakle, radi se o veoma malom broju studenata koji su već imali iskustva u radu sa učenicima ili realizovanju raznovrsnih radionica za decu i mlade.

Primer odgovora: „*Od stručne prakse sam očekivala da ću se upoznati sa radom pedagoga, posebno sa nekim razgovorima koje on vodi. Očekivala sam da ću se provesti lepo, ali da ću na sebe preuzeti neke potencijalne zadatke. Očekivala sam da najveći deo provedemo sa učenicima, da upoznamo što više nastavnika i njihove različite metode i stilove rada. Očekivala sam da ću se upoznati sa specifičnostima škole.*“ (K.A.)

Može se zaključiti da su studenti imali raznovrsna očekivanja od stručne prakse koja su u procesu njene realizacije uglavnom ostvarena.

Identifikacija pozitivnih i negativnih strana stručne prakse

Na pitanje koje se odnosilo na pozitivne i negativne strane stručne prakse, ispitanici su dali raznovrsne i dosta obimne odgovore. Prema njihovom mišljenju najizraženija pozitivna strana stručne prakse je spajanje teorijskih i praktičnih znanja, odnosno mogućnosti da znanja stečena na fakultetu primene u konkretnom školskom radu. Kao značajnu prednost oni percipiraju mogućnost za upoznavanje sa pedagozima i nastavnicima, koje vide kao stručnjake na polju praktičnog rada.

Primeri odgovora: „*Nama kao studentima, koji smo se tokom studiranja susretali samo sa teorijskim razmatranjima, stručna praksa je omogućila da sve sagledamo iz drugog ugla, proširimo svoje vidike i donekle steknemo sposobnosti, veštine i znanja o budućoj profesiji.*“ (T.P.)

„*Pozitivnih strana je mnogo. Da bi mi kao budući pedagozi razumeli posao i da bi sve ono što smo teorijski naučili umeli da primenimo konkretno, ova praksa nam je i te kako bila neophodna. U toku prakse približila sam ono o čemu sam već učila, shvatila sam da nekad nije moguće raditi baš onako kako piše u knjigama, već da se moramo prilagođavati situacijama. Okusila sam rad u školi i čula o radu u socijalnim ustanovama, što svakako ne bih mogla da praksa ne postoji. Čula sam mišljenja i iskustva brojnih stručnjaka na ovom polju i upoznala se sa samim institucijama i radom u njima.*“ (K. Lj.)

Neki ispitanici naglašavaju prednost stručne prakse u smislu sagledavanja uslova rada u školi u realnom vremenu i prilike za sticanje prvih profesionalnih iskustava. U tom kontekstu važnim smatraju priliku da ostvare konkretne odnose sa nastavnicima i učenicima, odnosno da ostvare kontakte uživo, jer je zbog prisustva pandemije Covid 19, celokupna nastava na fakultetu bila realizovana online i to tokom dve akademske godine.

Primer odgovora: „*Pozitivne strane stručne prakse jesu zapravo mogućnosti da vidimo i upoznamo se sa poslom u realnom okruženju, što je od izuzetnog značaja za sticanje i građenje bilo kakvog iskustva. Takođe, pozitivna strana je ta što smo imali mogućnosti da posle dužeg vremena (zbog situacije sa pandemijom) budemo aktivni i prisustvujemo bilo kakvom vidu rada uživo.*“ (M. M.)

Pojedini ispitanici naglašavaju da im je na praksi bilo veoma zanimljivo i da su napustili školu sa puno različitih pozitivnih utisaka. Ipak, pored raznovrsnih pozitivnih strana stručne prakse ističu i nedostatak koji se odnosi na vreme organizovanja same prakse. Naime, praksa studenata je organizovana tokom maja meseca 2022. godine, kada su povećane školske obaveze i aktivnosti školskih pedagoga, kako zbog administrativnih, tako i zbog tekućih školskih aktivnosti. Shodno tome, neki pedagozi su bili prezauzeti i nisu mogli da se u većoj meri posvete studentima.

Primer odgovora: „*Kao jedinu negativnu stranu u toku realizacije stručne prakse izdvojila bih vreme organizovanja same prakse, odnosno, pred sam kraj školske godine osnovaca. Primetila sam da je pedagog imala previše obaveza i da je dolazilo do toga da u nekom trenutku ne može da se posveti razgovoru sa nama.*“ (S. A.)

Najznačajnija negativna strana stručne prakse je prema navodima skoro svih ispitanika njeno kratko trajanje. Mnogi od njih to vide kao jedinu negativnu stranu prakse u školama.

Primer odgovora: „*Jedina negativna strana stručne prakse je kratko trajanje.*“ (D. T.)

Pojedini ispitanici su isticali da se negativnošću može smatrati i nemogućnost pedagoga da se dovoljno posveti studentima tokom stručne prakse, nemogućnost da istraže sve teme koje ih zanimaju, kao i nedovoljna autonomija koja se odnosi na tendenciju da su neki pedagozi želeli da svoj poziv prikažu u što boljem svetlu i upućivali studente da prate ono što je najbolje u školi. To je posebno izraženo na primer prilikom posete časovima, gde su studenti upućivani da prate časove kod nastavnika koji razvijaju dobru praksu, dok, s druge strane, nisu imali prilike da vide i neke druge, možda manje uspešne časove. Takva situacija je ostavila utisak da studenti ipak nisu mogli videti realno stanje školske prakse, što je, takođe, veoma značajno, posebno sa aspekta korigovanja, ublažavanja i rešavanja postojećih problema u školskom radu.

Primer odgovora: „*Kao negativna strana može se uzeti ta nemogućnost pedagoga da nam se potpuno posveti u toku stručne prakse zbog svojih obaveza, zatim nemogućnost da istražimo sve što nas zanima, kao i nedovoljna samostalnost – poseta časovima je bila unapred dogovorena, pedagog je sa nama prisustvovao časovima, što nije dalo realnu sliku časa. Pripremljenost pedagoga za odgovore na pitanja iz intervjua je bila suviše „ispeglana“, a odgovor više teorijski nego onako kako je zaista u praksi.*“ (N. S.)

Na osnovu analize odgovora ispitanika može se zaključiti da je neke od uočenih nedostataka moguće ispraviti u procesu planiranja stručne prakse (npr. vreme realizacije prakse), dok su neki vezani za rad u samim ustanovama u kojima se praksa realizuje (npr. posvećenost pedagoga studentima) na koje fakultet ima ograničeni uticaj.

Problemi u organizaciji stručne prakse

Mada se pitanje upućeno ispitanicima odnosilo na probleme koji se tiču organizacije stručne prakse iz predmeta Školska pedagogija, u odgovorima ispitanika više su se mogle naći izjave zadovoljstva o načinu na koji je stručna praksa organizovana. U skladu sa tim, može se konstatovati da problema u organizaciji gotovo da i nije bilo. Razlog tome je svakako dobra organizacija na nivou fakulteta, odnosno na nivou Departmana za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Nišu. Naime, u skladu sa prethodnim iskustvima preduzete su sve mere kako se ne bi pojavljivali problemi koji su bili prisutni sa prethodnim generacijama budućih pedagoga kada je reč o stručnoj praksi. Te mere odnose se na intenziviranje saradnje Departmana za pedagogiju sa školama, pre svega, sa stručnim saradnicima, posebno pedagozima. Zajednički sastanci sa Podružnicom pedagoga u Nišu, kao i kontakti saradnika zaduženih za realizaciju prakse na III godini studija pedagogije pokazali su se efikasnim. U skladu sa tim, sa svakom od škola u koje su upućivani studenti na vreme je obavljen

kontakt, data su obaveštenja o studentima koji dolaze i ukazano je na očekivanja od pedagoga tokom boravka studenata na stručnoj praksi.

Primeri odgovora: „Što se tiče organizacije stručne prakse ja sam zadovoljna. Dobili smo konkretne zadatke i uputstva od profesora i asistenata, a u školi smo u svakom trenutku imali pomoć pedagoga.“ (S. A.)

„Smatram da je stručna praksa veoma dobro organizovana u svim institucijama koje smo posetili. Zaposleni u školi su nas lepo dočekali i omogućili nam da steknemo uvid u to kako izgleda posao pedagoga.“ (K. S.)

Sa druge strane, studenti su adekvatno i na vreme bili informisani o vremenu trajanja stručne prakse, o školi u koju su upućeni, kao i zadacima koje bi trebalo ostvariti tokom prakse. Zadaci koje je trebalo realizovati su detaljno objašnjeni na časovima vežbi i predavanja, uz komentare i adekvatne sugestije od strane profesora i asistenta. U prilog tome idu i odgovori ispitanika koji se odnose na organizaciju stručne prakse.

Primeri odgovora: „Organizacija stručne prakse od strane asistentkinja i profesorki sa fakulteta je bila dobra, dopalo nam se što nam je pružena mogućnost da posetimo škole i osetimo bar delić naše buduće profesije.“ (M. M.)

„Generalno, organizacija je bila i više nego dobra. Zadovoljna sam načinom na koji realizujemo praksu i institucijama koje smo posetili.“ (K. Lj)

Veći broj ispitanika se osvrnuo na činjenicu da je urađen dobar raspored za raspodelu studenata po školama, a da je posebno značajno što u svakoj od uključenih škola nije bilo više od 2 studenta. Ovakva organizacija omogućila je da studenti bez problema i ometanja rada zaposlenih u školi realizuju svoje zadatke, ostvare direktne kontakte sa pedagogima i nastavnicima i, što je posebno značajno, mogu bez ikakvih problema da prate nastavne aktivnosti.

Primer odgovora: „Organizacija stručne prakse u osnovnim i srednjim školama je bila dobra, svidelo mi se što je važno pravilo da u svakoj školi mogu biti najviše dva studenta. To je omogućilo da se bolje upoznamo sa nastavnicima i pedagogom i da nam se oni više posvete.“ (A. S.)

Pojedini ispitanici su u svojim odgovorima ipak ukazali na neke od nedostataka u organizaciji stručne prakse, u smislu da nisu imali kompletne informacije o rasporedu (verovatno se misli na raspodelu studenata po školama) i dobijanje informacija o mogućnostima i uslovima rada škola. S obzirom na to da je uglavnom reč o unutrašnjim karakteristikama škole, vezano za mogućnosti i uslove rada škola, činjenica je da zaposleni na fakultetu i ne mogu imati sve te informacije. S druge strane, sasvim je opravdan zahtev koji se odnosi na vremensku organizaciju stručne prakse, koja je prema sadašnjem rasporedu organizovana u maju mesecu, tako da oni koji se opredele za praksu u srednjim školama, uglavnom prisustvuju završnim aktivnostima (zaključivanju ocena, atmosferi pred raspust i sl.) i za učenike značajnim manifestacijama poput proslave mature.

Primer odgovora: „*Ono što organizaciji stručne prakse manjka, jeste selektivnost i informisanost, odnosno dobijanje informacija o rasporedu, mogućnostima i uslovima škola. Mislim da je vremenski raspored prakse mogao biti u nekom ranijem periodu, mada, naravno treba imati u vidu da je dosta teško u potpunosti prilagoditi dostupnost svih obrazovnih institucija.*“ (A. P.)

Može se zaključiti da, zahvaljujući adekvatnoj pripremi u organizaciji stručne prakse, nije bilo značajnijih problema pri njenom realizovanju u školama.

Mišljenje studenata o zadacima stručne prakse iz predmeta Školska pedagogija

Na pitanje koje se odnosilo na zadatke koje su studenti imali za stručnu praksu iz predmeta Školska pedagogija, svi ispitanici su izneli pozitivno mišljenje. Naime, studenti smatraju da su zadaci adekvatno izabrani, da su primereni njihovom znanju i da, kako navode, nisu bili teški za realizaciju. Interesantno je da neki od ispitanika navode da su zadaci bili zanimljivi i da su zahtevali ostvarivanje saradnje sa zaposlenima u školi, što je bio i jedan od ciljeva koje je na praksi trebalo ostvariti.

Primer odgovora.: „*Zadaci koje praksa obuhvata meni su, pre svega, poslužili kao usmerenje, vodič ka ostvarenju i ispunjenju uloge same prakse. Zadaci su bili od velike koristi i zanimljivi za izradu, jer zahtevaju saradnju, kreativnost, kritičko mišljenje, analizu, posmatranje i mnogo značajnih karakteristika koje su važne za pedagošku kompetentnost*“ (A. P.)

Ispitanici smatraju da postavljeni zadaci odgovaraju njihovim prethodnim znanjima koja su stekli tokom studija i da su bili od koristi, s obzirom na to da se odnose na glavna pitanja koja su na časovima predavanja i vežbi proučavana: struktura škole, organizacija rada, funkcionisanje škole, materijalni i tehnički uslovi za organizaciju rada i sl.

Primeri odgovora: „*Zadaci za stručnu praksu nisu bili teški. Pomogli su mi da se bolje upoznam sa osobnostima škole. Prvi zadatak mi je pomogao da ostvarim komunikaciju sa pedagogom, koja me je uputila i dala informacije o istorijatu škole, kadrovskoj i prostornoj opremljenosti, strukturi i organizaciji rada. Smatram da su zadaci bili korisni.*“ (N. S.)

„*Zadaci za stručnu praksu su bili sveobuhvatni, tako da sam svakog dana imala neki konkretan cilj sa kojim sam u školu došla. Nisu bili preopširni, ali nisu bili ni laki i zahtevali su određen napor. Obuhvatili su veliki deo pedagoškog rada u školi koji nam je pedagog detaljnije predstavio.*“ (K. A.)

Pojedini studenti su konkretno navodili određene zadatke i ukazivali na benefite koje su imali od njihovog ostvarivanja. Većina njih ističe da je bilo korisno upoznati specifičnosti škole, jer je svaka škola drugačija i ima neke svoje posebnosti, najčešće one koje se tiču okruženja u kojima se škola nalazi i slično.

Primer odgovora: „Na osnovu prvog zadatka mogla sam da upoznam školu i njen razvoj kroz istoriju, zatim, kako je ona opremljena, u smislu da li ima dovoljno prostorija za kvalitetan rad učenika, da li ima nastavnika za sve predmete i koje su glavne karakteristike i specifičnosti škole. Na osnovu drugog zadatka imala sam uvid u to kakav je rad pedagoga. Četvrti zadatak je bio formulisan tako da sam ja mogla da se oprobam kao stručni saradnik, da vodim razgovore sa učenicima i nastavnicima.“ (T. M.)

Premda je najveći broj ispitanih studenata istakao da su zadovoljni postavljenim zadacima, bilo je predloga da se možda neki zadaci izmene zbog njihove sličnosti. Međutim, s obzirom na to da je reč o samo jednom ispitaniku koji je dao takav predlog, može se konstatovati da su studenti u najvećem broju zadovoljni postavljenim zadacima i da vide koristi od njihove realizacije.

Primer odgovora: „Moje mišljenje o zadacima je da su sasvim prihvatljivi za realizovanje prakse u školi. Jedino bih možda malo izmenila drugi i treći zadatak iz predmeta Školska pedagogija, jer su praktično slični“ (M. M.)

Na osnovu analize odgovora studenata na dato pitanje može se zaključiti da imaju pozitivno mišljenje prema zadacima stručne prakse koji su zadati u okviru predmeta Školska pedagogija.

Predlozi studenata o mogućim poboljšanjima realizacije stručne prakse

Kako je najveći broj studenata pokazao zadovoljstvo stručnom praksom, njenom organizacijom, postavljenim zadacima, kao i saradnjom sa pedagogima i nastavnicima na terenu, nije bilo značajnih predloga u smislu poboljšanja stručne prakse. Ipak, bilo je predloga koji su se najčešće odnosili na vreme organizovanja stručne prakse (da se planira ranije, pre aprilskog ispitnog roka).

Primer odgovora: „Ono što bi moglo drugačije jeste da se praksa planira pre aprilskog ispitnog roka, ili prolećnog raspusta, kada je školski kalendar u pitanju, kako bi pedagog imao više prostora i vremena da radi sa studentima na praksi.“ (A. P.)

Najveći broj predloga za promenu se, ipak, odnosio na dužinu trajanja stručne prakse, gde su ispitanici bili jednoglasni da je vreme predviđeno za stručnu praksu isuviše kratko i da bi svakako bilo dobro da se vreme trajanja prakse produži. Takođe, neki od njih smatraju da je praksu potrebno imati češće u toku školske godine, a ne samo jedanput i to na kraju semestra.

Primeri odgovora: „Bilo bi jako korisno da češće imamo praksu, da postoji mogućnost da posle određenih sadržaja koje usvajamo teorijski, imamo priliku da to praktično primenimo. Nadam se da ćemo imati prilike u IV godini da provedemo više vremena na praksi i da za to vreme radimo onaj posao koji nas čeka kao buduće pedagoge, kako bi se što adekvatnije pripremili za obavljanje budućeg poziva.“ (A. Ž.)

„Jedan od predloga za poboljšanje prakse je vezan za dužinu trajanja. Bilo bi lepo ukoliko bi se budućim studentima omogućilo duže trajanje prakse u školama.“ (A. S.)

„Jedino što bih promenila vezano za stručnu praksu je to da bih volela da je duže trajala. Smatram da je 5 dana malo da se upoznamo sa svim pitanjima vezanim za školu i posao pedagoga. Što se tiče ostalih stavki, ne bih menjala ništa.“ (M. D.)

Dva predloga za poboljšanje stručne prakse studenata odnose se na strukturu organizacije, u smislu da je malo pažnje posvećeno ostalim ustanovama u kojima rade pedagozi, poput predškolskih i ustanova socijalne zaštite. U tom kontekstu oni predlažu da bi, pored povećanja vremenskog perioda za obavljanje stručne prakse, trebalo omogućiti studentima da biraju u kojim ustanovama i u kolikom trajanju žele da obave stručnu praksu.

Primeri odgovora: „*Praksa je odlično organizovana, jedino što bih promenila jeste trajanje prakse i malo bliže upoznavanje sa ostalim institucijama.*“ (A. I.)

„*Predlog za promenu prakse i njeno poboljšanje je svakako da bi trebalo da traje duže i da možemo da biramo u kojoj instituciji bi želeli da budemo više, a u kojoj manje.*“ (T. M.)

Samo jedan od predloga za poboljšanje stručne prakse se odnosio na inoviranje, odnosno uvođenje nekih obaveza koje bi studenti samostalno obavljali, poput, na primer, pedagoških radionica sa učenicima.

„*Volela bih da neki od zadataka bude možda održavanje neke pedagoške radionice unutar škole, a tokom prakse.*“ (K. A.)

Može se zaključiti da su predlozi koje su studenti navodili za unapređivanje stručne prakse važna povratna informacija predmetnim nastavnicima. Stoga, pomenuti predlozi za poboljšanje stručne prakse mogu biti od značaja u planiranju i organizaciji stručne prakse studenata u narednim godinama.

Zaključak

Na osnovu prikazanih podataka može se konstatovati da je realizovano istraživanje pokazalo da je doživljaj studenata III godine pedagogije u odnosu na stručnu praksu, koja se prvi put u toku studija organizuje, u celini jako pozitivan. Naime, studenti su iskazali pozitivne utiske u odnosu na sve postavljene istraživačke zadatke. U odnosu na prvi postavljeni zadatak, koji se odnosio na očekivanja koja studenti imaju od stručne prakse iz predmeta Školska pedagogija, dobijeni rezultati ukazuju da je praksa koja je organizovana na Departmanu za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Nišu za studente III godine studija, gotovo u potpunosti ispunila njihova očekivanja. Gotovo svi ispitanici su praksu doživeli veoma emotivno, opisujući je kao pozitivno iskustvo koje je bilo neophodno posle teorijskih znanja koja su savladavali tokom prethodne dve i po godine studija. U tom smislu, stručna praksa je ispunila njihova očekivanja, a pre svega ona da praktično mogu da vide ono o čemu su prethodnih godina učili u teoriji. Shodno tome, ispitanici su navodili brojne pozitivne strane stručne prakse: povezivanje teorije i prakse, upoznavanje sa realnim uslovima rada, upoznavanje sa školskim kontekstom i ostvarivanje kontakata sa školskim pedagozima i drugim zaposlenima u školi i slično. Ispitanici smatraju da stručna praksa skoro da i nema negativnih strana osim dužine trajanja, sa čime su saglasni svi ispitanici. Dužina trajanja stručne prakse se na osnovu ovog istraživanja pojavljuje kao glavni nedostatak, a većina ispitanika navodi da bi želela da stručna praksa

traje duže ili da bude češće organizovana tokom semestra. U odnosu na organizaciju stručne prakse, ispitanici navode da je organizacija prakse bila jako dobra i da u tom delu ne bi skoro ništa promenili. Ovo se odnosi kako na organizaciju stručne prakse od strane Departmana za pedagogiju, u smislu angažovanja nastavnika i saradnika i adekvatne pripreme studenata za odlazak u škole, tako i na organizaciju i njihov prijem u školi od strane pedagoga i ostalih zaposlenih. Mnogi u svojim odgovorima naglašavaju da su bili dobro primljeni u školama i da su ostvarili dobre kontakte sa pedagozima i nastavnicima. U suštini, samo u jednoj školi nije bilo mogućnosti da se ostvari adekvatna saradnja sa pedagogom i nastavnicima.

Pozitivni su i utisci studenata u odnosu na zadatke za stručnu praksu iz predmeta Školska pedagogija. Naime, oni smatraju da su zadaci bili primereni i adekvatni sadržajima koji su rađeni na predavanjima i vežbama. Pojedini studenti su dali predloge koji se odnose na uvođenje zadataka u kojima bi studenti imali veću autonomiju, u smislu samostalnog izvođenja pojedinih aktivnosti poput radionica za učenike, što je svakako značajan predlog o kome se u budućnosti može razmišljati. Premda su ispitanici iskazali zadovoljstvo stručnom praksom, bilo je i predloga za njeno inoviranje i poboljšanje. Predlozi se odnose, pre svega, na povećanje vremena koje bi studenti provodili na stručnoj praksi, promenu vremenskog okvira i organizaciju prakse pre aprilskog ispitnog roka i uvođenje zadataka koje bi studenti obavljali samostalno i individualno. Ovi predlozi mogu biti veoma dragoceni sa aspekta planiranja i organizovanja stručne prakse za neke buduće generacije pedagoga.

Prednosti ovog istraživanja se ogledaju u tome što pruža detaljniji uvid u organizovanje i realizovanje stručne prakse studenata kako uopšte, tako i posebno iz predmeta Školska pedagogija. Stručna praksa je, pre svega, namenjena studentima i sasvim je razumljivo da su njihova mišljenja o ovom i te kako značajnom aspektu njihovog obrazovanja jako važna. U tom kontekstu pomenuti rezultati mogu imati i praktičan značaj i služiti kao refleksija, ali i osnova za unapređivanje stručne prakse studenata pedagogije.

Nedostaci ovog istraživanja odnose se prvenstveno na to da je lokalnog karaktera, da je vezano za samo jedan nastavni predmet i da u istraživanju nisu učestvovali svi studenti III godine studija koji su pohađali stručnu praksu, jer je učešće ispitanika bilo na dobrovoljnoj bazi. Međutim, bez obzira na postojeće nedostatke, imajući u vidu dobijene podatke, istraživanje može biti od značaja za inoviranje stručne prakse studenata, posebno u okviru predmeta Školska pedagogija, kao i prakse na Departmanu za pedagogiju u celini.

Literatura

Белякова, Е. Г., Быков, С. А., & Митриковская, М. С. (2020). Сопровождение профессионального самоопределения студентов-педагогов младших курсов в период практики. *Педагогическое образование в России*, 3, 178–187.

Budić, S., Gajić, O., Segedinac, M., Miljanović, T. i Španović, S. (2008). *Didaktičko-*

metodički aspekti studentske prakse u partnerskim relacijama fakulteta i škola. Novi Sad: Filozofski fakultet.

- Filiz, B., & Durnali, M. (2019). The views of pre-service teachers at an internship high school on pedagogical formation program in Turkey. *European Journal of Educational Research*, 8(2), 395–407.
- Hergert, M. (2009). Student perceptions of the value of internships in business education. *American Journal of Business Education*, 2(8), 9–14.
- Herzog, J., Ivanuš Grmek, M. & Čagran, B. (2012). Views of mentors on primary education student teaching. *Croatian Journal of Education*, 14(1), 25–47.
- Hovorka, A. J., & Wolf, P. A. (2009). Activating the classroom: Geographical fieldwork as pedagogical practice. *Journal of Geography in Higher Education*, 33(1), 89–102.
- Jovanović, D. i Jovanović, M. (2021). Inicijalno didaktičko-metodičko obrazovanje budućih pedagoga – procene studenata pedagogije. *Godišnjak za pedagogiju*, 6(1), 35–48.
- Katane, I. (2007). Systemic ecological approach in teacher education: Ecological didactic model of students' pedagogical practice. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 7(1), 40–54.
- Kravchenko, E. V., Galustyan, O. V., Kovtunenko, L. V., & Kolosova, L. A. (2018). Pedagogical practice of students. *Revista Espacios*, 39(17), 1–7.
- Marković, T. (2014). *Model integrativne prakse u inicijalnom obrazovanju vaspitača* (neobjavljena doktorska disertacija). Beograd: Filozofski fakultet.
- McKeon, F., & Harrison, J. (2010). Developing pedagogical practice and professional identities of beginning teacher educators. *Professional development in education*, 36(1–2), 25–44.
- Nikolić, R. (2008). Praksa studenata u funkciji osposobljavanja za učiteljski poziv. *Zbornik radova Učiteljskog fakulteta Užice*, 10, 165–174.
- Novaković, A. (2018). Refleksivni model metodičke prakse na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Nišu. *Metodički vidici*, 8(8), 11–30.
- Paige, K. (2017). Educating for sustainability: environmental pledges as part of tertiary pedagogical practice in science teacher education. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 45(3), 285–301.
- Polovina, N. i Pavlović, J. (2010). *Teorija i praksa profesionalnog razvoja nastavnika*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Radulović, L. (2011). *Obrazovanje nastavnika za refleksivnu praksu*. Beograd: Filozofski fakultet.
- Rajović, V. i Radulović, L. (2007). Kako nastavnici opažaju svoje inicijalno obrazovanje: na koji način su sticali znanja i razvijali kompetencije. *Nastava i vaspitanje*, 56(4), 413–434.
- Senovska, N., & Pryshliak, O. (2020). Developing professional self-regulation of students during pedagogical practice. *International Journal of Research in Education and Science*, 6(4), 679–691.

PROFESSIONAL PRACTICE IN THE TEACHING SUBJECT SCHOOL PEDAGOGY AT UNDERGRADUATE ACADEMIC STUDIES IN PEDAGOGY FROM THE STUDENTS' PERSPECTIVE

Zorica Stanisavljević Petrović, Anastasija Mamutović, Marija Marković
University of Niš, Faculty of Philosophy, Department of Pedagogy

Abstract: The paper presents an analysis of the professional practice of students at undergraduate academic studies in pedagogy. The main goal of the research is to examine how students experienced professional practice in the subject School Pedagogy. The research was conducted using a qualitative research method, and the basic research instrument is a questionnaire with open-ended questions. The following research tasks were set in the research: (1) to determine students' expectations from professional practice; (2) to identify the positive and negative sides of the realized professional practice; (3) to determine the problems that arise in the process of organization of professional practice; (4) to examine the opinion of students about assignments for professional practice in the subject School Pedagogy; (5) to collect student proposals on possible means of improvement of the professional practice. The results of the research indicate that the students had a very positive experience of professional practice in the subject School Pedagogy. Almost all of the surveyed students believe that professional practice met their expectations and that it has many positive aspects. The analysis showed that the negative aspects of professional practice are related to the short duration of practice, both in this subject and in general. The students experienced the tasks for professional practice from the subject School Pedagogy as appropriate, and some described them as interesting and creative. In accordance with this, proposals for improving professional practice are to the greatest extent oriented towards the time frame of professional practice, in terms of increasing the time and changing the date of realization of professional practice.

Keywords: *professional practice, students, School Pedagogy, school, organization*

Цитирање чланка:

Stanisavljević Petrović, Mamutović, A. i Marković, M. (2022). Stručna praksa iz Školske pedagogije na osnovnim akademskim studijama pedagogije iz perspektive studenata. *Godišnjak za pedagogiju*, 7(2), 7–23.